До разової спеціалізованої вченої ради по захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара

49045, м. Дніпро, просп. Науки, 72

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Костюка Антона Михайловича «Інституційна еволюція правоконсервативних партій в умовах політичних трансформацій (на прикладі сучасної Республіки Польща)», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 Політологія

Актуальність теми дисертації.

Правоконсервативні партії Республіки Польща протягом останніх десятиліть залишаються ключовими акторами політичного процесу, визначаючи напрями законодавчої діяльності, трансформацію інституцій державної влади та характер взаємодії з Європейським Союзом. Їхня інституційна еволюція відбувається в умовах посткомуністичної модернізації, європейської інтеграції та внутрішньополітичних криз, що робить дослідження динаміки змін особливо актуальним.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну (2022) суттєво актуалізувало дослідження правоконсервативних партій Польщі як ключового актора східноєвропейської безпекової архітектури та трансформації відносин між національним суверенітетом і євроатлантичною інтеграцією. В умовах безпекової кризи правоконсервативні сили Польщі опинились перед необхідністю переосмислення своїх євроскептичних позицій, що відкриває новий вимір їхньої інституційної еволюції, трансформацією безпекового та євроінтеграційного дискурсу правоконсервативних партій в умовах російської агресії проти України (2022–2026).

Актуальність теми зумовлена також ширшими теоретичними викликами сучасної політичної науки, а саме недостатньою концептуалізацією інституційних механізмів їхньої еволюції в сучасному науковому дискурсі.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

Дисертація має обсяг основної частини 261 сторінки, складається з анотацій, вступу, 3 розділів, загальних висновків та списку використаних джерел з 190 найменувань.

Дисертація є завершеною науковою роботою, у якій досліджуються інституційна еволюція правоконсервативних партій Республіки Польща у 1990–2025 роках в умовах політичних трансформацій.

У **вступі** відображено актуальність проблеми, визначено мету та задачі дослідження, наукову новизну і практичну цінність роботи, наведено відомості щодо апробації роботи та публікації за темою дисертації.

У **першому розділі** роботи дисертант розкриває теоретико-методологічні засади дослідження правоконсервативних партій Польщі, особливу увагу приділено консерватизму як політичній доктрині та його інституційному втіленню у структурі громадянського суспільства. Він розкриває генезу предмета дослідження, поняття політичної партії та теоретичні підходи до аналізу партійних систем.

У розділі виявлено конкурентну взаємодію політичних партій та методологічні засади дослідження політичних партій**.**

Дисертантом розкриті концептуалізація та інтегративна аналітична рамка дослідження.

На думку автора, сформовані теоретико-методологічні засади утворюють цілісну, логічно несуперечливу та операційну аналітичну архітектуру. Запропонована модель забезпечує необхідний інструментарій для аналізу того, як системні виклики трансформуються у внутрішньопартійні доктринальні реконфігурації та знаходять своє інституційне закріплення у політичних, законодавчих і дискурсивних практиках правоконсервативних акторів.

У **розділі другому** дисертант справедливо звертається до структурних умов та інституційного становлення правоконсервативних партій Польщі. Слушно акцентовано увагу на інституційній еволюції політичної системи Польщі, а саме розглянуто структурні передумови та посткомуністична трансформація.

Згідно з автором, правоконсервативний сегмент польської партійної системи сформувався як цілісний ідеологічний та інституційний проект, основу якого становить поєднання принципів національного суверенітету, культурного традиціоналізму, історичної пам'яті та соціального солідаризму. Ідеологічна еволюція польського правоконсерватизму створила необхідні передумови для його довготривалої політичної інституціоналізації та електоральної стабільності.

У **третьому розділі** роботи здобувач намагається представити розвиток правоконсервативного сегмента у сучасній Республіці Польща як інституційну еволюцію, що може бути інтерпретована як емпіричний процес, у межах якого ідеологічні установки, організаційні структури та механізми впливу провідних політичних акторів інтегруються в систему державних інститутів і трансформують її функціональну логіку. Автор розглядає дискурсивні стратегії та мультимодальні практики правоконсервативних акторів.

Встановлено, що польський досвід демонструє специфічну конфігурацію правоконсервативного курсу, де поєднання ілліберальних внутрішньополітичних практик із беззастережною євроатлантичною орієнтацією формує унікальну модель інституційної перебудови. Саме ця подвійна логіка визначає місце Польщі в сучасній європейській політиці.

Дана робота і її основні результати мають і практичну цінність, оскільки на основі визначених у дисертації закономірностей є можливість. їх використання для аналізу партійних систем, прогнозування політичної динаміки та розробки стратегій інституційної адаптації політичних акторів у країнах із трансформаційними політичними режимами.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірності.

При виконанні досліджень використано комплекс сучасних та взаємодоповнюючих методів, які забезпечують розкриття інституційної еволюції правоконсервативних партій Республіки Польща.

У роботі було використано підходи нового інституціоналізму, концепції інституційної еволюції політичних інститутів, а також дискурсивні теорії політичних ідеологій. Поєднання цих підходів дозволило сформувати багатовимірну аналітичну рамку, яка враховує як структурні, так і ідеологічні чинники політичних трансформацій.

Наукові положення, висновки та рекомендації, розвинуті у дисертації, обґрунтовані, базуються на аналізі явищ та процесів, що досліджуються.

Доречним є положення, згідно з яким комплексний аналіз інституційної еволюції правоконсервативних партій Республіки Польща у 1990–2025 роках в умовах політичних трансформацій дозволяє простежити закономірності інституційної еволюції правоконсервативних партій на різних етапах розвитку польської демократії, виявити механізми їхньої адаптації до змін політичного середовища та оцінити їхній вплив на трансформацію сучасної партійної системи Республіки Польща.

Висновки, що сформульовані в роботі, не суперечать класичним уявленням щодо обрання вірних альтернатив фокусу уваги сучасної політологічної спільноти. Вона зосереджена на визначенні закономірностей інституційної еволюції правоконсервативних партій Республіки Польща в умовах посткомуністичної трансформації та європейської інтеграції упродовж 1990-2025 років.

Основні наукові результати та їх наукова новизна.

Серед результатів, які отримані при виконанні досліджень вперше і, безумовно, мають наукову новизну, слід зазначити наступні:

- запропоновано авторську аналітичну модель інституційної еволюції правоконсервативних партій, яка інтегрує теорію інституціоналізації з критичним дискурс-аналізом (CDA) у єдину тривимірну аналітичну рамку, що дозволяє комплексно досліджувати організаційний, нормативний та дискурсивний виміри партійного розвитку;
- розроблено систему емпіричних індикаторів оцінки інституціоналізації (електоральна стабільність, організаційна формалізація, законодавчий вплив, транснаціональна взаємодія) та обґрунтовано методику їх застосування із залученням методів якісного та кількісного контент-аналізу емпіричних даних у посттрансформаційному контексті;
- здійснено комплексний політичний аналіз та встановлено закономірності функціонування та трансформації правоконсервативних партій Польщі у період 1990–2025 років, зокрема виокремлено етап їх інституційної та дискурсивної адаптації до умов масштабної безпекової кризи в регіоні, спричиненої повномасштабним вторгненням Росії в Україну (2022).

Зауваження до викладеного у дисертації.

Попри беззаперечну наукову новизну та високий теоретико-методологічний рівень рецензованої праці, до її змісту можна висловити кілька конструктивних зауважень та побажань:

1. Запропонована автором тривимірна аналітична рамка (що поєднує теорію інституціоналізації та CDA) є надзвичайно перспективною. Проте у підрозділах, присвячених раннім етапам досліджуваного періоду (1990-ті роки), організаційний вимір подекуди домінує над дискурсивним, що дещо зміщує баланс між елементами авторської моделі.
2. Аналізуючи етап інституційної адаптації польських правих до умов масштабної безпекової кризи після 2022 року, здобувачу варто було б детальніше зупинитися на тому, як саме фактор російської агресії вплинув на внутрішні ідеологічні розколи всередині

правоконсервативного табору (зокрема, на рівні риторики окремих радикальних та поміркованих суб'єктів).

3. При застосуванні розробленої системи емпіричних індикаторів (зокрема, транснаціональної взаємодії) доцільно було б ширше розкрити динаміку відносин польських правоконсерваторів із європейськими партійними сім'ями у Європарламенті наприкінці досліджуваного періоду (2024–2025 рр.), коли відбувалося переформатування коаліцій.

Висловлені зауваження мають характер наукової дискусії, спрямовані на подальший розвиток наукових здобутків автора і жодним чином не знижують високу теоретичну та практичну цінність дисертації.

Повнота викладу результатів дисертації в публікаціях.

За темою дисертації опубліковано 3 статті в українських фахових журналах з політичних наук. На підставі аналізу опублікованих авторкою робіт можна стверджувати, що матеріали дисертації достатньо повно висвітлені в наукових доробках. У якості побажання можна звернути увагу автора на необхідність більш широкого представлення матеріалів на міжнародних наукових конференціях.

Загальний висновок.

Представлена робота являє собою завершене дослідження, в ній отримані нові і достовірні результати, які ефективно вирішують наукові і прикладні задачі. Дисертація відповідає спеціальності 052 Політологія.

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що дисертація за обсягом виконаних досліджень, новизною та науковою значимістю отриманих результатів та їх рівнем повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами), заслуговує позитивної оцінки, а її автор,

Костюк Антон Михайлович заслуговує присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

Рецензент:
кандидат політичних наук, доцент
доцент кафедри політології, соціології та публічного управління
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара **Аліна ЛЯСОТА**

Підпис рецензента А. Є. Лясоти засвідчую:
Вчений секретар
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара **Тетяна ХОДАНЕН**

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
02066747

Проректор з наукової роботи Олег МАРЕНКОВ